

15. *Incarnationis mysterium sæpius populo est inculcandum, quidque utilitatis ex ejus meditatione capiatur.*

Danda autem illi est opera, ut hæc mysteria, quæ ad doctrinam nostram scripta sunt, infixo animo & mentibus fidelium hæreant; primum quidem ut tanti benefici commemoratione aliquam gratiam ejus auctori Deo referant; deinde ut, eximium hoc & singulare humilitatis exemplum eis ante oculos ad imitandum proponat. Quid enim nobis utilius, atque ad animorum nostrorum superbiam & elationem comprimendam accommodatius esse potest, quam sæpius cogitare, Deum ita sese humiliare, ut cum hominibus gloriam suam communicet, & hominum infirmitatem fragilitatemque assumat? Deum hominem fieri, summamque illam infinitam majestatem homini ministrare, *a ad cujus nutum columnæ cæli*, ut inquit Scriptura, *contremiscunt & pavent*, eumque in terra nasci, *quem in cælis Angeli adorant*? Quid igitur, cum hæc Deus nostra causa faciat, quid, inquam, nos, ut illi obsequamur, facere oportet? quàm libenti atque alacri animo debemus omnia humilitatis officia amare, amplecti, præstare? Videant fideles, quàm salutari doctrina Christus nascens nos instituat, antequam vocem aliquam emittere incipiat. Nascitur egenus: nascitur ut peregrinus in diversorio: nascitur in vili præsepio: nascitur mediâ hieme; ita enim scribit Sanctus Lucas: *c Factum est, cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret; & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diversorio.* Potuitne Evangelista humilioribus verbis omnem cæli & terræ majestatem & gloriam includere? Neque verò scribit, non fuisse locum in diversorio, sed ei non fuisse, qui dicit, *d Meus est orbis terræ, & plenitudo ejus.* Quod etiam alius Evangelista testatus est: *e In propria venit, & sui eum non receperunt.* Hæc cum fideles sibi ante oculos proposuerint, tum verò cogitent, Deum carnis nostræ humilitatem & fragilitatem subire voluisse, ut humanum genus in altissimo dignitatis gradu collocaretur. Nam illud unum satis declarat excellentem hominis dignitatem & præstantiam, quæ illi divino beneficio tributa est, quod homo fuerit, qui idem verus & perfectus Deus sit, ut jam gloriari nobis liceat, Filium Dei, *f os nostrum & carnem nostram esse: quod beatissimis illis spiritibus non licet. Nusquam enim, ut est apud g Apostolum, Angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit.* Præterea cavendum est, ne maximo nostro malo eveniat, ut, quemadmodum illi in di-

Rom. 15. 4.
Incarnationis mysterium sæpius populo inculcandum, ut sine gratia tanto benefici & ejus humilitatem imitentur.

a Job 26 11.

b Psalm. 96. 8.

c Luc. 2. 6. 7.

d Psalm. 49.

e Joann. 1. 11.
Incarnationis Filii Dei mysterium, quanto pietatis studio recolendum. Homini quanta dignitas.

f Gen. 2. 23.
g Heb. 2. 16.
Domicilium Christi in cordibus nostris parandum.

diversorio Bethlehem locus, ubi nasceretur, defuit, ita etiam, quando jam in carne non nascitur, locum in cordibus nostris invenire non possit, ubi in spiritu nascatur, Hoc enim, cum salutis nostræ cupidissimus sit, vehementer optat; nam ut ille Spiritus Sancti virtute supra naturæ ordinem homo factus & natus est, sanctusque atque adeo sanctitas ipsa fuit: ita nos oportet, *a non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nasci, ac deinde veluti b novam creaturam c in novitate spiritus ambulare, sanctitatem illam ac mentis integritatem custodire, quæ homines spiritu Dei regeneratos maxime decet; hac enim ratione sanctæ Filii Dei conceptionis & nativitatis imaginem aliquam in nobis ipsis exprimemus, quam fideli animo credimus, & credentes d Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, suspicimus & adoramus.*

a Joann. 1. 13.

b Galat. 6. 15.
c Rom. 6. 4.

Filii Dei nativitatis imago quomodo in nobis ipsis exprimi possit, d 1. Corinth. 2. 7.

DE QUARTO ARTICULO.

CAPUT V.

Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus.

1. *Articuli quarti cognoscendi necessitas, & ejus sententia.*

Quantam habeat necessitatem hujus articuli cognitio, & quàm diligenter Parochus curare debeat, ut fideles Dominicæ Passionis memoriam sæpius animo repetant, *e docet Apostolus; qui nihil aliud se scire testatus est, nisi Jesum Christum, & hunc Crucifixum.* Quare in hoc argumento omne studium & opera adhibenda est, ut quàm maxime illustretur, fidelesque tanti benefici commemoratione excitati, totos se ad Dei erga nos amorem & bonitatem suscipiendam convertant. Fides itaque priore articuli parte (nam (1) altera postea dicitur) illud nobis credendum proponit, Christum Dominum, cum Pontius Pilatus Tiberii Cæsaris jussu Judæam provinciam administraret, cruci affixum esse: nam captus, irrisus, variis injuriarum & cruciatum generibus affectus, demùm in crucem sublatus est.

e 1. Corinth. 2. 2.

Sensus prioris partis articuli.

C 3

2.

(1) Altera) melius in Edit. Pat. *As altera.*

2. *Anima Christi cruciatus sensit secundum utramque portionem.*

Nec verò cuiquam dubitandum est, ejus animam, quod ad inferiorem partem attinet, ab iis cruciatibus liberam non fuisse; nam quod humanam naturam verè assumpsit, necesse est fateri, animo etiam gravissimum dolorem sensit; quare inquit: *a Tristis est anima mea usque ad mortem.* Nam etsi personæ divinæ humana natura conjuncta fuit, tamen propter eam conjunctionem nihilominus passionis acerbiter sensit, quàm si ea conjunctio facta non fuisset; cum in una Jesu Christi persona, utriusque naturæ divinæ & humanæ proprietates servatæ sint: atque idcirco, quod erat passibile & mortale, passibile & mortale permansit; rursus verò, quod impassibile & immortale erat, qualem esse divinam naturam intelligimus, suam proprietatem retinuit.

3. *Cur in Symbolo exprimat, sub quo Judææ Præsides Christus sit passus.*

Quod autem hoc loco tam diligenter observari videmus, Jesum Christum eo tempore passum esse, quo Pontius Pilatus Judæam provinciam procuraret, id ea re factum esse docebit Parochus, quia tantæ rei & tam necessariæ cognitio exploratior omnibus esse poterat, si rei gestæ certum (quod & ab *b* Apostolo Paulo factum legimus) tempus describeretur: tum etiam quia iis verbis declaratur, illam Salvatoris prædictionem exitu comprobata esse: *c Tradent inquit eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum.*

4. *Non temerè accidit, quod Christus in ligno crucis mortem est perpessus.*

Sed quod potissimum in ligno crucis mortem pertulit, hoc etiam divino consilio tribuendum est, ut scilicet, *d* unde mors oriebatur, inde vita resurgeret: serpens enim, *e* qui in ligno primos parentes vicerat, victus est à Christo in ligno crucis. Plures ejus rei afferri rationes possunt, quas sancti *f* Patres latius persequuti sunt, ut ostendamus consentaneum fuisse, redemptorem nostrum mortem crucis potissimum subire. Verum satis esse Parochus admoneat, si fideles credant, illud genus mortis à Salvatore delectum esse, quod quidem ad humani generis redemptionem aptius atque accomodatius videretur, quemadmodum certè nullum turpius atque indignius esse potuit. Non solum enim apud Gentiles crucis supplicium execrandum, & decoris ignominiaque plenissimum semper existimatum est; verum etiam in lege Moysis *g* maledictus homo appellatur, qui pendet in ligno.

5. *Historia passionis Christi frequentius populo est replicanda.*

Neque verò Parochus hujus articuli historiam præmittet, quæ diligentissimè à Sanctis Evangelistis exposita est, ut saltem summa ejus mysterii capita, quæ ad confirmandam fidei nostræ veritatem magis necessaria videntur, fideles cognita habeant. Hoc enim articulo, veluti fundamento quodam, Christiana religio & fides nititur: eoque posito, reliqua omnia rectè constituta sunt. Nam si quid aliud humanæ menti & intelligentiæ difficultatem affert, certè crucis mysterium omnium difficilimum existimandum est: vixque percipi à nobis potest, salutem nostram ex cruce ipsa, & ex eo, qui pro nobis ligno illi affixus est, pendere. Sed in hoc, ut docet Apostolus, summam Dei providentiam licet admirari. *a* Nam, quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum: placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes. Quare mirandum non est, si Prophetæ ante Christi adventum, Apostoli post ejus mortem & resurrectionem tantòpere laborarunt, ut hominibus persuaderent, hunc esse mundi redemptorem, eosque in crucifixi potestatem atque obedientiam redigerent. Quare Dominus, cum nihil tam ab humana ratione remotum esset quam crucis mysterium, statim post peccatum numquam destitit tum figuris, tum Prophetarum oraculis Filii sui mortem significari. Atque, ut de figuris pauca quædam attingamus, *b* Abel primum, qui fratris invidia occisus est, deinde *c* Isaac sacrificium, præterea *d* agnus, quem Judæi cum è terra Ægypti egrederentur, immolarunt, tum *e* serpens æneus, quem Moyses in deserto exaltavit, Christi Domini passionis ac mortis figuram præmonstrabant. Quod autem ad Prophetas pertinet, quàm multi extiterint, qui de ea vaticinati sunt, id verò multò notius est, quam ut explicari hoc loco oporteat. Sed præ cæteris ut *f* Davidem omittamus, qui omnia præcipua redemptionis nostræ mysteria in Psalmis complexus est, *g* Isaïæ oracula tam aperta & clara sunt, ut rectè dici queat, eum potius rem gestam exposuisse, quam futuram prædixisse.

6. *Quid hæc clausula, Mortuus & sepultus, credendum significet.*

Mortuus & sepultus. His verbis Parochus credendum explicabit, Jesum Christum, postquam crucifixus est, verè mortuum ac sepultum esse. Neque verò sine causa hoc separatim fidelibus credendum proponitur, cum non defuerint, qui eum in cruce mortuum negarent. Illi igitur

Quia necessaria hujus quarti articuli confessio & fides mysterii absconditi in cruce.

Crucis mysterium creditur omnium difficilimum, unde Gnostici Christum negabant cruci fuisse affixum, sed illius loco Simonem Cyrenæum.

Iren. lib. 1. c. 23.

a Cor. 1. 8. 21.

Prophetæ, Apostoli & Deus ipse, cur tantopere inculcari crucis & passionis mysteria.

Figura mortis Christi.

b Genes. 4. 8.

c Genes. 22. 6. 7.

d Exod. 12. 4. 6. 7.

e Num. 21. 5. 9.

f Joan. 3. 14.

g Psalm. 2. & 21. 68.

109.

Hieron. in pist. ad Paulinum.

h Isai. 53.

Christus verè in cruce fuit mortuus.

Gnostici Christum mortuum negant.

Iren. Tert. lib. de Præcept. Epiph.

Repleta est malis anima Christi.

Psalm. 87.

Isalm. 68.

Thren. 1.

Ego plorans, &c.

Thren. 3.

In undaverunt aquæ &c.

Dani. 1. 3. c. 23. In fine.

Scot. in 2. Sentent. d. 15.

Greg. Naz. Orat. 52.

a Marc. 14. 34.

In una Christi persona

duarum naturarum proprietates sunt servatæ.

Dani. 1. 3. c. 13.

b Tim. 6. 19.

c Matth. 20. 19.

Hoc opus nostræ salutis, &c.

Hymn. de Passione Domini.

d Præfatio Missæ de S. Cruce.

e Genes. 2. 23.

f Vide inter cæteros

Iren. cum, l. 4. c. 17.

Crucis supplicium apud

Gentiles & Judæos fuit

execrandum.

g Deut. 21. 13.

Galat. 3. 19.

tur errori hanc fidei doctrinam sancti Apostoli merito opponendam censuerunt; de cuius articuli veritate dubitandi nullus nobis locus relinquitur: nam omnes a Evangelistæ consentiunt, Jesum spiritum emisisse. Præterea, cum Christus verus & perfectus homo fuerit, verè etiam mori potuit: moritur autem homo, cum anima separatur à corpore. Quare, cum Jesum mortuum esse dicimus, id significamus, ejus animam à corpore divisam esse: neque tamen concedimus divinitatem sejunctam à corpore; quin potiùs constanter credimus & confitemur, anima ejus à corpore divisa, divinitatem tùm corpori in sepulchro, tùm animæ apud inferos conjunctam semper fuisse. *b* Decēbat autem Filium Dei mori, ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est, diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.

7. *Inventus & coactus mortem Christus non subiit.*

Sed illud in Christo Domino singulare fuit, quòd tunc mortuus est, cum ipse mori decrevit; & mortem non tam aliena vi illatam, quàm voluntariam obiit. Nec verò mortem solùm, sed locum etiam & tempus, in quo moreretur, ipse sibi constituit: ita enim Isaias scripsit: *e Oblatus est, quia ipse voluit.* Atque idem Dominus de se ante passionem dixit: *d Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam: nemo tollit eam à me: sed ego pono eam à me ipso, & potestatem habeo ponendi eam; & potestatem habeo iterum sumendi eam.* Quod autem ad tempus & locum attinet, cum Herodes ejus vitæ insidiaretur, ipse inquit: *e Dicit vulpi illi: Ecce ejicio demonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consumor. Verumtamen oportet me hodie & cras, & sequenti die ambulare: quia non capit Prophetam perire extra Jerusalem.* Ille igitur nihil invitatus aut coactus fecit, sed ipse sese volens obtulit, atque inimicis suis obviam procedens, dixit: *f Ego sum: & sponte sua ea omnia supplicia pertulit, quibus illum injustè & crudeliter affecerunt: quo quidem nihil ad commovendos animi nostri sensus majorem vim habere potest; cum pœnas, tormentaque ejus omnia cogitatione perpēdimus. Nam si quispiam nostra causa omnes dolores patiatur, non quos ipse sua voluntate suscipiat, sed quos vitare nequeat; hoc verò haud magni beneficii loco à nobis ponetur: Verùm si nostro tantùm nomine mortem, quam defugere poterat, libenter occumbat, profectò hoc beneficii genus tantum est, ut omnem non solùm referendæ, sed etiam habendæ gratiæ facultatem vel gratissimo cuique eripiat: ex quo Jesu Christi summa & eximia chari-*

a Matth. 27. 30.
M. rc. 15. 37.
Job 19. 30.

Morte Christi divinitas à corpore vel anima non fuit separata.

b Heb. 2. 10.
Dam. lib. 3. c. 27.

Mors Christi fuit voluntaria.

c Isai. 5. 7.

d Joan. 10. 17.

e Luc. 13. 32.

f Jo 18. 5.

Magnitudo beneficii passionis ex eo quod fuerit ultra mea, considerari debet.

ritas, ejusque divinum & immensum in nos meritum perspicui potest.

8. *Cur Christus non modò mortuum, sed etiam sepultum esse dicamus.*

Jam verò quòd sepultum fuisse confitemur, hoc quidem veluti articuli pars non constituitur, quod novam aliquam difficultatem habeat, præter ea, quam jam de morte dicta sunt. Nam, si Christum mortuum credimus, facilè etiam nobis persuaderi potest, eum sepultum esse. Verùm hoc additum est, primùm, ut minus dubitare de morte liceat; cum maximo argumento sit, aliquem mortuum esse, si ejus corpus sepultum probemus: deinde, ut resurrectionis miraculum magis declaretur atque eluceat. Neque verò hoc solùm credimus, Christi corpus sepultum esse, sed illud præcipuè his verbis credendum proponitur, Deum sepultum esse: quemadmodum ex fidei Catholicæ regula verissimè etiam dicimus, Deum mortuum, & ex Virgine natum esse: nam cum divinitas numquam divisa fuerit à corpore, quòd in sepulchro conditum est, rectè confitemur Deum sepultum esse.

9. *Quæ circa mortem & sepulturam Christi sint maxime observanda.*

Ac de genere quidem & loco sepulturæ illa Parocho satis erunt, quæ à sanctis a Evangelistis dicta sunt. Duo verò in primis observanda sunt: alterum, Christi corpus in sepulchro nulla ex parte corruptum esse: de quo Propheta vaticinatus erat: *b Non dabis sanctum tuum videre corruptionem:* Alterum est, quod ad omnes hujus articuli partes attinet: sepulturam scilicet, passionem etiam & mortem Christo Jesu, ut homini, non ut Deo convenire: nam pati & mori in humanam tantùm naturam cadunt; quamvis Deo etiam hæc omnia tribuantur: quoniam de illa persona, quæ simul e perfectus Deus, & perfectus homo fuit, rectè dici perspicuum est.

10. *Qua ratione contemplari oporteat passionis Christi beneficium.*

His cognitis, ea de Christi passione & morte Parocho explicabit, ex quibus tanti mysterii immensitatem, si non comprehendere, contemplari certè fideles possint. Ac primùm quidem considerandum est, quis ille sit, qui hæc omnia patitur. Et quidem nullis verbis ejus dignitatem explicare, aut mente comprehendere possumus. Sanctus Joannes d Verbum esse dicit, quod erat apud Deum. Apostolus magnificis verbis describit in hunc mo-

Deum dicimus mortuum & sepultum propter unitatem personæ, & communicationem idiomatum; erat enim totus Deus in inferno & totus in sepulchro; sed non in totum. Dam. lib. 3. de Orthod. fide, c. 7. Fulg. lib. 3. ad Tras. 24. & 27. Christus, quod semel assumpsit, nunquam dimisit.

Circa mortem & sepulturam Christi duo maxime observanda.

a Matth. 27. 58. 59.

Marci 15. 46.

Lucæ 23. 53.

Joan. 19. 38. 39.

b Palm. 15. 10.

Act. 2. 31. 10.

Quomodo Deus nec patitur, nec moritur, & tamen rectè dicitur Deus passus et mortuus.

c Athan. in Symb. Fulg. lib. 3. ad Tras. Reg. cap. 30. 21.

d Joan. 1.

modum : a Esse eum, quem Deus constituit heredem universorum, per quem fecit & sæcula : qui est splendor gloria, & figura substantiæ ejus, qui portat omnia verbo virtutis suæ. Hic igitur purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis. Atque, ut uno verbo complectamur, patitur Jesus Christus Deus & homo : patitur Creator pro iis, quos ipse condidit : patitur Dominus pro servis : patitur is, per quem angeli, homines, cœli, elementa facta sunt : ille, inquam, b in quo, per quem, & ex quo sunt omnia. Quare mirandum non est, si eo tot passionum tormentis commoto, totum etiam ædificium concussum est : nam, ut inquit Scriptura : c Terra mota est, & petreæ scissæ sunt : d tenebræ etiam factæ sunt per universam terram, & sol obscuratus est. Quod si mutæ etiam res & sensu carentes Creatoris sui passionem luxerunt, cogitent fideles, quibus lacrymis ipsi, tamquam e vivi lapides hujus ædificii, dolorem suum declarare debeant.

11. Cur Christus voluerit extrema pati, quidque sentiendum de his sit, qui Christianismum professi, in peccatis sordescunt.

Jam verò causæ etiam passionis exponendæ sunt, ut eò magis divinæ erga nos charitatis magnitudo & vis appareat. Si quis igitur quærat, quæ causa fuerit, cur Filius Dei acerbissimam passionem subierit, hanc potissimum fuisse inveniet, (præter hæreditariam labem primorum parentum) vitia & peccata, quæ homines à mundi origine usque ad hanc diem admiserunt, ac deinceps usque ad consummationem sæculi admissuri sunt. Hoc enim in passione & morte Filius Dei Salvator noster spectavit, ut omnium ætatum peccata redimeret ac deleret, & pro eis Patri abundè cumulatèque satisfaceret. Illud etiam accedit ad augendum rei dignitatem, quod non solum Christus pro peccatoribus passus est, sed etiam (1) poenarum omnium, quas pertulit, peccatores & auctores & ministri fuerunt : de quo Apostolus (2) nos admonet, ita ad Hebræos scribens : f *Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus adversus semetipsum, contradictionem, ut ne fatigemini animis vestris deficientes.* Atque hac culpa omnes teneri judicandum est, qui in peccata sæpiùs pro-

(1) Sed etiam poenarum, &c. Ita legunt Edition. Rom. Paris. Lugdun. & Ven. Pat. autem sic habet : sed etiam pro illis, qui poenarum omnium, quas pertulit, & auctores, & ministri fuerunt.

(2) Nos admonet) Nos desideratur in Edit. Rom.

prolabuntur. Nam, cum peccata nostra Christum Dominum impulserint, ut Crucis supplicium subiret ; profecto qui flagitiis & sceleribus volutantur, rursus, quod in ipsis est, a crucifigunt in semetipsis Filium Dei, & ostentui habent. Quod quidem scelus eò gravius in nobis videri potest, quàm fuerit in Judæis, quod illi, eodem Apostolo teste, b *Si cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent* : nos autem & nosse eum profite-mur ; & tamen factis negantes, quodammodo violentas ei manus videmus inferre.

12. Christus à Patre & à semetipso etiam traditus est.

Sed à Patre etiam & à semetipso Christum Dominum traditum esse, Sacræ litteræ testantur : ait enim apud Isaiam : c *Propter scelus populi (1) mei percussi eum.* Et paulò ante idem Propheta cum Dominum plagis & vulneribus affectum spiritu Dei plenus videret, dixit : *Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit, & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.* De Filio autem scriptum est, d *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum.* Sed eandem rem Apostolus gravioribus etiam verbis expressit, cum tamen ex altera parte vellet ostendere, quantum nobis de immensa Dei misericordia & bonitate sperare liceat ; ait enim : e *Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quo modo non etiam cum illo omnia nobis * donavit ?*

13. Christus tormentorum acerbissimam corpore & animo verè sensit.

Sequitur nunc, ut quanta fuerit passionis acerbitas Parochus doceat. Quamquam si memoria teneamus f sudorem Domini factum ut guttas sanguinis * decurrentis in terram, cum ille tormenta & cruciatus animo perciperet, quibus paulò post afficiendus erat, facilè ex eo unusquisque intelliget, nihil ad illum dolorem addi potuisse. Nam si malorum imminentium cogitatio tam acerba fuit, g id quod sanguinis sudor declaravit, quid ipsam perpesionem fuisse existimandum est ?

Sed tamen Christum Dominum summis tum animi, tum corporis doloribus affectum esse constat. Ac primùm quidem nulla fuit ejus corporis pars, quæ gravissimas poenas non senserit : nam & pedes & manus clavis cruci affixæ : caput spinis compunctum, & arundine percus-

(1) Mei) Deest in Edit. Rom. Ven. & Lugd.

a Hebr. 1. 2. & 3. Sapient 7.

b Corinth. 4.

c Rom. 11. 36.

d Matth. 37. 35.

e Luc. 24. 44. 45.

f 1. Petri 2. 5. Osee 21.

Joann. 3.

Sic Deus &c.

Rom. 5.

Commendat charitatem. Quod petuit gutta, voluit uncta, ut nos magis alliceret ad amorem suum.

Pondera ly omnium ætatum quia incarnatus est in medio sanctorum, ut omnes equaliter participarent in tertio millennario, & medio.

Habac 3.

f Heb. 12. 3.

Et de rigore justitiæ erat necessarium, quod esset Deus & homo. O verè necessarium. Atque peccatum, &c. Eccl. in Benedic. Cerei Pasch.

Relabentes syrice in scelera, Deum inveniunt crucifigunt, & gravissimumque, quam Judæi. a Hebr. 6. 6.

b 1. Corinth. 2. 8.

Joann. 3.

Rom. 8.

Ephes. 3.

Matth. 4.

c Isai. 53. 8.

Amb. lib. 1. de Fide, & ad Orat. c. 7. & lib. 1. de Spiritu Sancto, c. 12.

d Ibid. 10.

e Rom. 2. 32. 33.

* Donavit Græca Syriaca exemplaria.

Acerbitas passionis.

f Luc. 22. 44.

* Decurrentes habet Græcus textus.

g libi'em,

Christus in Corpore quanta pertulit.

cussum, facies sputis foedata, alapis caesa, totum corp flagellis verberatum est. Præterea omnium & generu & ordinum homines *a* convenerunt in unum, adversus Dominum & adversus Christum ejus. *b* Gentes enim & Judæi passionis suasores, auctores, ministri fuerunt. Judas eum prodidit, Petrus negavit, cæteri omnes deseruerunt. Jam verò in cruce ipsa acerbiter ne, an ignominiam, an utrumque simul queremur? Ac profectò nullum aut turpius genus mortis, aut acerbissimum & sceleratissimi homines consueverunt, & in quo summi doloris & cruciatus sensum mortis diuturnitas vehementiorem efficiebat. Augebat autem poenarum magnitudinem ipsa Christi Jesu Corporis constitutio & habitus; quod quidem cum Spiritus Sancti virtute formatum esset, multo perfectius & temperantius fuit, quam aliorum hominum corpora esse possunt; atque ideo acriorem quoque sentiendi vim habuit, & gravius tormenta illa omnia perpressum est.

Quod verò ad intimum animi dolorem pertinet, nemo dubitare potest, quin summus in Christo fuerit. Sanctis enim hominibus, quicumque supplicia & cruciatus pertulerunt, non defuit animæ solatium divinitus datum, quo recreati tormentorum vim æquo animo ferre possent: imò verò in cruciatibus plerique intima lætitia efferebantur: ait enim Apostolus: *c* *Gaudeo in passionibus pro vobis: & adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia; & alibi: d* *Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.* Verùm Christus Dominus amarissimæ Passionis calicem, *e* quem bibit, nulla suavitate permista temperavit. Humanæ enim naturæ, quam assumpserat, sentire omnia tormenta permisit, non secus, ac si homo, non etiam Deus fuisset.

4. *Quæ potissimum commoda & bona Christiano generi Christi passio peperit.*

Reliquum modò est, ut commoda etiam & bona, quæ ex Passione Domini percipimus, à Parocho accuratè explicentur. Primò igitur Domini Passio peccati liberatio fuit: nam, ut est apud Sanctum Joannem, *f* *dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Et Apostolus *g* inquit: *Convivificavit (1) cum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod adversum nos erat chi-*

a Psalm. 2. 2.
b Matth. 26. & 27.
Marc. 14. & 15.
Luc. 24. & 25.
Joan. 15. 29.

Mortis Christi geous acerbisimum & ignominiosissimum.

Corpus Christi perfectissimum & temperatissimum fuit.

2. Corinth. 4. 7.
In omnibus tribulationem &c. usque ad non perimus. Nam Christus angustatus est à contrariis, destitutus ab Apostolis, derelictus à Deo, confusus à Judæis.

c Colos. 1. 24.

d 2. Corinth. 7. 4.

e Matth. 26. 39.

Psalm. 68.
Et sustinui &c.
Et 141. Considerabam.
Threnor. 1.

Longè factus est &c.
Lucæ 22.

Apparuit illi Angelus de celo &c. nota 1y Confortans: Et solve, ex Ps. 9. Evange Domine &c. bene & subtiliter meditando quænam sic illa confortatio.

Primus fructus passionis Christi

f Apoc. 1. 6.

g Colos. 2. 13.

(1) *Cum illo* Deest in Edsit. Rom. Par. Lugd. Ven.

chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci. Deinde à dæmonis tyrannide nos eripuit; ipse enim Dominus inquit: *a* *Nunc judicium est mundi: nunc princeps hujus mundi ejicitur foras: & ego, si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum.* Poenam præterea peccatis nostris debitam persolvit. Tùm verò, quia nullum gratius & acceptius Deo sacrificium (1) offerri potuit, *b* Patri nos reconciliavit, eumque nobis placatum & propitium reddidit. Postremò, quoniam peccata sustulit, cælorum etiam aditum, communi humani generis peccatis interclusum, nobis patefecit. Atque id Apostolus significavit illis verbis: *c* *Habemus fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi.* Neque verò in veteri lege hujus mysterii figura & imago quædam defuit: nam illi, *d* quibus interdictum erat, ne in patriam ante summi Sacerdotis mortem reverterentur, hoc significabant, nemini, quamvis justè & piè vixisset, aditum in cœlestem patriam patere, antequam summus ille, atque æternus Sacerdos Christus Jesus mortem obiret: qua quidem obita, statim cœli fores patuerunt iis, qui sacramentis expiati, fideque, spe & charitate præditi, passionis ejus participes fiunt.

18. *Unde vim habuerit Christi passio ad tanta nobis bona promerenda.*

Hæc autem omnia maxima & divina bona Parochus docebit ex Domini passione ad nos pervenisse: primùm quidem, quia est integra atque omnibus numeris perfecta satisfactio, quam admirabili quadam ratione Jesus Christus pro peccatis nostris Deo Patri persolvit. Neque verò pretium, quod pro nobis persolvit, debitis nostris par solùm & æquale fuit, verùm ea longè superavit. Deinde sacrificium Deo acceptissimum fuit; quòd cum illi Filius in ara crucis obtulit, Patri iram atque indignationem prorsus mitigavit: atque hoc nomine Apostolus usus est, cum inquit: *e* *Christus dilexit nos; & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.* Præterea redemptio, de qua est apud Apostolorum Principem: *f* *Non corruptilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati, & Apostolus docet: g* *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.*

Secundus.

a Joann. 12. 31.

Tertius.

Quartus.

b Rom. 5. 10.

3. Corinth. 5. 18.
Quintus.

c Hebr. 10. 19.

d Num. 35. 25.

Patribus vestris testamenti ante Christi mortem cœli aditus non patuit. Vid. Iren. 1. 5. cap. 21. Ter. 4. ad Martionem.
Orig. in c. 5. ad Rom. 1. Reg. 9.

Quia de industria &c. Matth. 27. Et cum gustasset. 1. Petri 2. Christus passus est &c. Christi passio verum sacrificium.

e Ephes. 5. 2.

Redemptio.

f 1. Pet. 1. 18. Apoc. 5. Redemisti nos Domine &c. nota illa 4. ex omni tribu & lingua. *g* Galat. 3. 13.

(1) Offerri Edit. Pat. non offerri, ut est in Edit. Rom. & Venet. (1)

16. In Christi passione sunt omnium virtutum exempla.

Verum præter hæc immensa beneficia, illud etiam vel maximum consequuti sumus, ut in hac una passione omnium virtutum clarissima exempla habeamus; nam & patientiam & humilitatem & eximiam charitatem & mansuetudinem & obedientiam & summam animi constantiam, non solum in perferendis propter justitiam doloribus, sed etiam in morte oppetenda ita ostendit, ut verè dicere possimus, Salvatorem nostrum quæcumque vitæ præcepta toto prædicationis suæ tempore verbis nos docuit, ea omnia uno passionis die in se ipso expressisse. Atque hæc breviter de Christi Domini saluberrima passione & morte dicta (1) sunt. Utinam verò hæc mysteria in animis nostris assiduè versentur, & una cum Domino pati & mori & sepeliri dicamus, ut deinde, abjecta omni sorde peccati, ad novam vitam cum illo resurgentes, aliquando tandem ipsius gratia & misericordia digni simus, qui cœlestis regni & gloriæ participes efficiamur.

DE QUINTO ARTICULO.

CAPUT VI.

Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.

1. Prima pars hujus articuli quomodo sit intelligenda.

I ai. 11.
Et erit sepulchrum ejus
gloriosum.

Prioris partis quinti ar-
ticuli sententia.

Maximè quidem refert nosse gloriam sepulturæ Domini nostri Jesu Christi, de qua proximè dictum est: sed plus interest fidelis populi cognoscere illustres triumphos, quos ex devicto Diabolo, & spoliatis inferorum sedibus deportavit: de quibus, simulque de resurrectione dicendum est: qui locus etsi separatim per se rectè tractari possit, nos tamen sanctorum Patrum auctoritatem sequuti, eum cum descensu ad inferos conjungendum putavimus. Ejus igitur priori parte hoc nobis credendum proponitur, Christo jam mortuo, ejus animam ad inferos descendisse, ibique tamdiu mansisse, quam-

(1) *Sunt*, vel potius *sint*, ut in Edit. Pat.

quandiu ejusdem corpus in sepulchro fuit. His autem verbis simul etiam confitemur eandem Christi personam (1) eo tempore & apud inferos fuisse, & in sepulchro jacuisse. Quod quidem cum dicimus, nemini mirum videri debet, propterea, quod, ut sæpè jam docuimus, quamvis anima à corpore discesserit, numquam tamen divinitas vel ab anima, vel à corpore separata est.

2. Quid hic inferorum vocabulo intelligendum sit.

Sed quoniam articuli explanationi plurimum lucis afferre potest, si Parochus prius doceat, quid hoc loco inferorum vocabulo intelligendum sit; monere oportet inferos hoc loco pro sepulchro non accipi, ut quidam non minus impiè quàm imperitè putaverunt. Superiori enim articulo, Christum Dominum sepultum esse edocti sumus: nec ulla causa erat, cur in fide tradenda alio & quidem obscuriori loquendi genere idem à Sanctis Apostolis repeteretur. Verum inferorum nomen abdita illa receptacula significat, in quibus animæ detinentur, quæ cœlestem beatitudinem non sunt consequutæ. Ita verò sacræ litteræ hanc vocem multis in locis usurpaverunt. Nam apud Apostolum legimus: *a In nomine Jesu omne genua flecti cœlestium, terrestrium & inferorum*: & in Actis Apostolorum D. Petrus testatur: *b Christum Dominum suscitatum, solutis doloribus inferni*.

3. Quot sint loca quibus animæ extra beatitudinem constitutæ, post mortem detinentur.

Neque tamen ea receptacula unius & ejusdem generis sunt omnia. Est enim teterrimus & obscurissimus, carcer, *c* ubi perpetuo & inextinguibili igne damnatorum animæ simul cum immundis spiritibus torquentur; qui etiam *d* gehenna, *e* abyssus, & propria significatione *f* Infernus vocatur. Præterea est purgatorius ignis, quo piorum animæ ad definitum tempus cruciatæ expiantur, ut eis in æternum patriam ingressus patere possit, *g* in quam nihil coinquinatum ingreditur. Ac de hujus quidem doctrinæ veritate, quam & Scripturarum testimoniis, & Apostolica traditione confirmatam esse sancta Concilia declarant, eò diligentius & sæpius Parocho disserendum erit, quod in ea tempora incidimus, quibus homines sanam doctrinam non sustinent. Tertium postremò receptaculi genus est, in quo animæ Sanctorum ante Christi Domini adventum excipiebantur, ibique sine ullo doloris sensu beata redemptionis spe sustentari, quietam ha-

Christus eodem tempore in sepulchro & apud inferos fuit.
Vide scēt. 6. superioris articuli.

De multiplici vocis inferni significatione.

Inferi quid significent.

a Philipp. 2. 10.

b Act. 2. 24.
Receptacula inferna animarum non sunt unius generis.

c Matth. 25. 43.
Primus locus damnatorum.

d Matth. 5. 10. 20. 29.

e Apoc. 9. 11.

Pondera lytorquentur, qua torsione, quia secundum Ambr. serm. 20. super Beati immaculat. Bernard. Greg. 2. Pct. 2. Angelis peccantibus, &c. Diabolus non habet peccatam sensus, sed solum damnusque ad diem iudicii, & tunc utranque.

f Luca 16. 22.

g Apoc. 11. 27.

Secundus locus animarum est purgatorium.

Tertium animarum receptaculum est situs Abraham.

Luca 16.

(1) *Eo tempore* Edit. Patav. *Eodem tempore*.